

Гео Милев

„И свет во тме светится...“

Кулата от слонова кост, в която живеят поетите, рухва раздробена в жалки уломки. Въпреки гръмоотводите на мечтата и сантименталната илюзия. Защото гръмотевиците бяха страшни и безбройни. Прорева и самото небе: има ли глухи, които не са чули тоя рев и трясък на погрома? Кулата от слонова кост; убежище на поезията и скривалище на поетите, лежи срутена в жалки уломки. Изпод праха на мечтата, изпод уломките на фантазията излиза поетът, пробуден от своите розови сънища и лазурни блянове – слисан, изумен, прогледнал, – и вижда пред себе си разкъравения лик на Народа, своя Народ.

Над родната страна премина ураган, какъвто не помним нито ний, нито бащите ни. Та потрепераха и най-дълбоките дебри на Балкана, и най-глухите долове на нашите планини. Братска кръв пръсна по треви и шубраци, мозък от разбити черепи полепна по зидове. Письци на мъже и ридания на майки удариха в небесния купол. Зимните ниви почерняха от траурни чембери. Хиляди.

Ужасът, който настръхна над цялата страна, има своите причини и своите виновници. Огромният ужас. Огромен, невероятен и изумителен. И нито един от виновниците не е още полудял?

Огромен, невероятен и изумителен. И поетът мълчи? Мълчи и недоумява? Или дори – остава глух и незаинтересуван пред трагедията, която преживя народът?

Днес не е време на розови сънища и лазурни блянове. Времето е жестоко – и праща поезията в изгнание.

Днес има само Народ и Човек. Човекът пред лицето на Народа. Човекът посред Народа.

Поетът добива своето истинско призвание: да бъде преди всичко и само – Човек. Човек посред Народа.

Ний не можем да останем глухи зрители пред народната трагедия – унесени в нашите неземни блянове, потопени в нашите дребни чувства. Защото над нас и всичко наше стои: Народът, Масата – инертна и безименна, но бездънна и безсмъртна, – която ражда всички нас.

Народ и Човек. Посред страшните перипетии на политиката, дето се намесва чуждата ръка на Властта, на Държавата.

Но ний знаем: над Властта и Държавата стои Нароът. Свещеният Народ.

Ний ще останем там, дето е Народът: при Народа, сред Народа. Понеже не ни съблазняват милостите на държавата; понеже чувството ни води не в пътищата на кариеризма; понеже съвестта ни вика против ония парвенюта на деня, които получават места на директори и

началници или седалища в комисии за насърчение на родното изкуство; понеже предчувстваме престъпник у всеки, който не е при Народа; понеже предчувстваме престъпление във всеки компромис между отделната личност и народа – затова; ще останем там, дето е Народът.

Ний преценяваме днешната епоха, годините, които живеем, като епоха на всеобщо преоценяване – за цялото човечество, – епоха на ликвидиране с много неща, които – до днес – са били благо, гордост и светиня. Изжадняло за бъдеще, съмнението на днешната завойна епоха може да низвергне всичко, всички ценности, но ний знаем: само една не: Народа.

Без да се намесваме в активната политика, ний – все пак – не можем да не се интересуваме за всичко, което засяга народа – засяга изблика на ония творчески сили у народа, които раздвижват попрището на неговото културно развитие.

Ний – интелигенцията – не можем (не трябва) да останем безпристрастни към това, което преживя народът през септември; не само от проста човечност, но преди всичко – от ревност към делото на народа. Проляната от сърцето на народа кръв пада като огнена роса в нашите сърца.

Ний не можем да останем безпристрастни пред последния Закон за защита на държавата и неговото отношение към народа. Знаем: всеки закон е двуостър нож. Как ще бъде тълкуван и прилаган Законът за защита на държавата? Това не може да не ни интересува. Законът за защита на държавата е преди всичко – запрещение; запрещава се „злото“ в интереса на „доброто“. Но що е „зло“ и що е „добро“?

Тук вече ний излизаме из рамките на политикита – дето сме некомпетентни – и навлизаме в област, дето можем да бъдем компетентни: областта на културата и културната етика. Що значи всяко запрещение, поставено в пътя на културното развитие? Спирачка за една част от силите – идейните сили, които движат културното развитие. Всяко движение напред в областта на културата е резултат на две сили – действие и противодействие; равнодействащата е линията на културното развитие. Една сила, действаща без противодействие, отлита в безкрайност – никъде: това ли е смисълът на закона? Всяко запрещение, ограничение – е спиране на органическото развитие.

Всяко запрещение със закон е един вид обществен аскетизъм. Аскетизмът е плод на страх пред действителността. Аскетизмът е бягане от живота. Свързване на ръцете. Бездействие. Мъртвило. Християнските аскети бягаха от живота – в планини и пустини. Обаче Христос и

апостолите бяха в живота: око в око с живота; посред грозотите, ужаса и гнева на живота. Християнството умря, когато започна да ражда аскети, отшелници и манастири. Защото всяко ограничение, запрещение – е спиране на органическото развитие.

Законът за защита на държавата запрещава да се говори за революция (когато пишем това, не знаем дали не се запрещава и споменаването на тази страшна дума – революция). Но в такъв случай ще трябва да бъдат забранени (афоресани, конфискувани, изгорени) съчиненията на Ботева, който толкова години наред е бил хвален в нашите училища като „най-голям български поет“; портретът на когото стои във всички училища и държавни учреждения; трябва да бъдат изгонени от христоматиите неговите ярко революционни стихотворения „Борба“ и „Елегия“. Ще трябва да бъде изхвърлено от христоматиите и едно от най-хубавите стихотворения на „народния поет“ Иван Вазов – „Не се гаси туй, що гасне!“ – и мн., и мн. др.

Или – ако такова тълкование би значело до се доведе законът до абсурд – тогава нека говорим сериозно:

Има десетки поети във всемирната литература, които са възпявали с най-пламенни и дръзки слова революцията – бунта изобщо. Особено в ново време. Нека се спрем на двама от тях – най-големите. Верхарн, когото цялата френска критика признава за един от най-големите поети на френското слово и най-големия след Виктор Юго, когото цяла Белгия тачи като „национален поет“, и Маяковски, под влиянието на когото стои цялата днешна руска лирика.

В много свои поеми Верхарн възпява революцията; революцията като насилие. Маяковски – във всички. Законът за защита на държавата забранява внасянето и четенето на тия книги в България. А ние бихме желали да печатаме нещо от тия големи поети в „Пламяк“. Защото чувстваме голямо изкуство, чувстваме нови лирически струни в техните революционни поеми. Маяковски, поетът на руската революция, поетът на милионно-развълнуваната улица, открива и внася във всемирната лирика нови тонове, каквито литературата не познава преди него; долавя и създава в поезията нещо ново: стихийния ритъм на безименната, раздвижена маса; създава нова поезия, ново изкуство: изкуство на динамика и ритъм. Това е едно ново завоевание в областта на литературата, една нова придобивка за човешката култура.

Но Законът за защита на държавата забранява подобни нови придобивки за човешката култура.

А ние бихме желали да печатаме стихове на Маяковски в

„Пламяк“. (Ползваме се от случая да поискаме разяснение по този въпрос от г. министър-председателя и министъра на народната просвета).

Примерът с Верхарн и Маяковски (впрочем преведени и печатани вече на български) показва културната реакционност на Закона за защита на държавата. Той спира развитието – развитието на живота и културата (и изкуството), – ограничава поривите на човешкия дух и възможностите на творческата мисъл; но тъкмо там той показва и своята слабост: защото не могат да се сложат граници на духа и предели на мисълта. „И свет во тме светитя, и тма его не обять“ – учи благовестието Христово.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Калина Григорова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11385>]